

ANTTI STÖCKELL JA TIMO JOKELA

Polkuja metsänantimien äärelle

Lapin elinkeinot ja asukkaiden elämä ja arki ovat aina olleet vahvasti sidoksissa meitä ympäröiviin metsiin. Niin kansanperinteen esineet ja tarinat kuin tämän päivän yhteiskunnallinen metsäkeskustelu kuvastavat moniulotteisia metsäsuhteita. Metsä on meitä kaikkia lähellä, niin fyysisesti kuin henkisesti. Vaikka käytännöt ovat luoneet erilaisia käytäntöjä, merkityksiä ja arvoja voidaan puhua pohjoisesta metsäkulttuurista, jonka yksilöt ja yhteisöt jakavat. Keskeistä siinä on vuorovaikutus, jossa metsät luovat puitteet toiminnallemme ja vastavuoroisesti itse vaikutamme metsiin omilla teoillamme samanaikaisesti luoden suhteitamme metsään. Nykyään metsän tarjoamat aineettomat ja aineelliset resurssit – metsän ekosysteemipalvelut – ovat keskeinen toiminnan perusta Lapin matkailu- ja hyvinvointipalveluille. Samanaikaisesti matkailijoiden tietoisuus metsiin kohdistuvista uhkista, kuten ilmastonmuutoksesta, lajikadosta, liikahakkuista ja luonnon kulumisesta matkailuympäristöissä on lisääntynyt kiihdyttäen metsän tarjoamiin resursseihin liittyvien palveluiden uudelleen muotoilun tarvetta. Myös pandemia-aika on tuonut esille uusia tarpeita erityisesti pienten ryhmien kanssa turvallisesti toteutettavien matkailupalveluiden monipuolistamiseen.

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan toteuttamassa Metsän ekosysteemipalvelut luovien alojen kestävässä potentiaalissa -hankkeessa vastattiin todettuun uuden luomisen tarpeeseen taiteilijoiden, luovien alojen asiantuntijoiden sekä matkailu-, hyvinvointi- ja hoiva-alan yrittäjien yhteistyönä. Han-

ketta rahoitti Lapin liitto alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman määrärahalta.

Käsillä oleva julkaisu esittelee hankkeen tuloksia. Julkaisun ensimmäisen osan kaksi artikkelia taustoittavat hankkeen lähtökohtia, tavoitteita ja käytännön toteutusta. Aluksi Timo Jokela selvittää hankkeessa toteutettujen taideperustaisen palveluiden taustoja ekosysteemipalveluiden, erityisesti kulttuuristen ekosysteemipalveluiden käsitteiden avulla. Ekosysteemipalvelut ovat hyötyjä, joita luonto tuottaa ihmisille. Lähtökohta on ihmiskeskeinen, mutta sen tavoitteina ovat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien toiminnan turvaaminen. Artikkelissaan Jokela kysyy, kuinka palveluissa voidaan yhdistää luovien alojen osaamista pohjoiseen metsäsuhteeseen, ekokulttuuriin sekä pohjoisen tietämisen tapoihin.

Antti Stöckell ja Nina Luostarinen avaavat artikkelissaan leikin mahdollisuuksia uusien taideperustaisen, metsän kulttuuristen ekosysteemipalveluiden varaan rakentuvien palvelukonseptien kehittämisessä. Taiteeseen ja leikkiin sisältyy samoja vapautta ja luovan toiminnan elementtejä. Myös metsä nähdään aikuisia arkiympäristön normeista vapauttavana ympäristönä. Stöckell ja Luostarinen innostavat metsään perustuvia palveluita kehittäviä toimijoita hyödyntämään taiteen ja leikin yhdistäviä elementtejä aikuisten parissa. He rohkaisevat sisällyttämään uusiin palveluihin myös ympäristöhuolien käsittelyä ja toimintaa ekosysteemien hyväksi iloa tuottavilla, palkitsevilla tavoilla.

Kuva: Antti Stöckell, 2020.

Julkaisun toisessa osassa esittelemme hankkeessa laadittuja taideperustaisia palvelukonsepteja. Seitsemässä erilaisessa kokeilussa kohtasivat eri tavoin metsän elementit, ihmiset ja taide – siitä nimi metsäkohtaamisiksi. Kokeiluja toteutettiin yhteistoiminnallisesti yrittäjien, taiteilijoiden ja työpajoihin osallistuneiden työryhmien kanssa Rovaniemen, Kolarin ja Kittilän ympäristöissä. Toiminta sovittiin harkitusti kohteen mukaan. Retkeilyreittien vanhojen metsien rinnalla yhtä arvokkaana nähtiin pihanvierien ja talousmetsien risukot löytäen metsän arvo sieltäkin, missä se ei ensisilmäyksellä kukoista. Pohjoisten elämänmuotojen kunnioittamisen ja luonnon kestävän käytön ohella toimintaa ohjasivat pandemia-aikaiset turvallisuusnäkökulmat – edelleen keskeisiä teemoja tulevaisuudessa luontoon perustuvia ja erityisesti matkailuun liittyviä uusia palveluita luotaessa Lapissa.

Metsäkohtaamisissa tehtiin asento, eli yövyttiin metsässä, tarkasteltiin metsästä löytyviä tarvepuita, kuunneltiin metsän äänimaisemaa, eläydyttiin muodonmuutostarinoihin, käytiin dialogia puiden kanssa, innostettiin metsäleikkeihin sekä ammennettiin metsästä hyvinvointia niin kutsutun kolmannen iän saavuttaneiden naisten kesken.

Antti Stöckellin toteuttamassa *Asento* -metsäkohtaamisessa tarkasteltiin syksyisen ja talvisen metsän tarjoamaa suojaa yöpyen metsässä perinteisin tavoin. Yöpymiseen yhdistettiin pieniä luovia hetkiä valomaalauksen ja lumiveiston muodossa. Nämä elämykselliset, osallistujien kanssa yhdessä dokumentoidut hetket soivat tilaisuuden pohtia yöpymisen kokemusta ja metsän tarjoaman suojan olemusta.

Tarvepuu -metsäkohtaaminen esitellään kahdesta näkökulmasta; konseptin suunnittelijan, Timo Jokelan kuvaamana ja siihen osallistuneen ryhmän kokemana palvelukonseptina. *Tarvepuussa* metsä kohdattiin kävellen, samalla omaan vaellussauvaan tunnustettuja puulajeja keräillen ja erilaisten tarvepuiden kasvumuotoja havainnoiden. Samalla ideoitiin tapoja yhdistää metsään liittyvä perinnetieto nykytaiteen kokeileviin menetelmiin.

Veera Aaltonen, Jenni Kauppinen ja Lea Kinnunen osallistuivat Jokelan opastamaan kävelyyn ja vuolivat sen päätteeksi omia metsämuistoja kävelyllä keräämistään puuaihioista. He pohtivat *Tarvepuu* -palvelukonseptin erilaisia mahdollisuuksia käytösesineisiin, uskomuksiin ja metsän hyvinvointiin liittyen.

Kuva: Antti Stöckell, 2021.

Metsän ääni -palvelukonseptissa Hanna-Kaisa Metsävainio, Kaisa Vuolo ja Roope Rämö kiinnittävät huomion ajankohtaiseen ja merkitykseltään kasvavaan resurssiin; metsän hiljaiseen ja samalla rikkaaseen äänimaisemaan. Palvelukonseptin ideana on ikuistaa kokonaisvaltainen metsäkokemus kuunneltavaan, helposti jaettavaan äänitteen muotoon.

Ihmisen toimista aiheutuneet virkistysarvoja heikentäneet muutokset metsäluonnossa voidaan näkökulmamuuoksilla kääntää uusiksi mahdollisuuksiksi ja palveluiden sisällöksi. Tästä esimerkin tarjoaa Nina Luostarisen suunnittelema *Toiseksi tuleminen* -metsäkohtaaminen.

Kaikissa tässä julkaisussa esiteltävissä kokeiluissa tunnistettiin metsään liittyvät hyvinvointia tukevat elementit. Maria Huhmarniemen ja Francis Joyn toteuttamassa *Puiden ja kivien kohtaaminen* -palvelukonseptissa hyvinvointi oli keskiössä; metsä nähtiin turvapaikkana, josta löytyy mielenrauha. Kokeilussa yhdisteltiin ympäristötaiteen, mindfulness-harjoitteiden ja henkisiin kokemuksiin tähtäävien menetelmien toisiaan tukevia lähestymistapoja.

Lähimetsä on toiminut aina lasten luonnollisena leikkipaikkana. Tanja Koistisen ja Maria Huhmarniemen *Metsäleikkipuisto* -palvelukonseptissa lähimetsään luotiin eläinten näkökulmaa leikkitelevästi esiintuovia pesämäisiä päreininstallaatioita. Ideoidut rakennelmat johdattavat oivaltamaan myös metsän luonnolliset leikkiin innostavat mahdollisuudet.

Naisten metsä -palvelukonseptissa kutsuu Mirja Hiltunen puolestaan kolmannen iän kynnyksellä olevia naisia kyseenalaistamaan ikääntymistä koskevat normit ja stereotypiat – edelleen leikkisästi ja metsän runsaiden elementtien äärellä taideperustaisesti toimien ja kokemuksia jakaen.

Metsä on lajeineen, tunnelmineen ja tarinoineen rikas lähtökohta uusille palveluille. Metsään liittyvän tiedon, taidon ja kulttuurin tuntemus yhdistettynä taiteen rohkeaan ja leikkisäänkin tulokulmaan avaa uusia kestäväen kasvun näkymiä palvelutarjonnan laajentamiseen. Tässä julkaisussa esiteltävät uusien palveluiden taimet ovat matkailu- ja hyvinvointialalla kaikkien toimijoiden vapaasti kasvatettavissa erilaisiin maaperiin ja metsiin.